

Základy vyhledávání odborné literatury

PhDr. Martina Machátová

Moravská zemská knihovna v Brně

Tel.: 541 646 170

E-mail: machat@mzk.cz

Poslední aktualizace: 24. srpna 2016

1. Moravská zemská knihovna v Brně

www.mzk.cz

MZK v číslech

- Knihovní fond:
  - asi 4 miliony svazků,
  - dochází asi 4 800 periodik ročně.
- Asi 20 000 registrovaných čtenářů.
- Asi 377 000 návštěvníků ročně.
- Asi 150 zaměstnanců.

Fond MZK

- **Kompletní česká tisková produkce:
povinný výtisk od r. 1935.**
- Speciální druhy dokumentů: rukopisy, staré tisky, prvotisky, mapy, hudebniny, grafika, bibliofilie, normy a patenty.
- Sbírka komeňan, zednářské literatury, masarykian a bezručian.
- Soukromé knihovny významných osobností (Otakara Březiny, Jakuba Demla, Josefa Floriana a Augustina Vrzala).

Studovny MZK

- Zahraniční knihovny.
- Humanitní a sociální vědy.
- Přírodní a technické vědy.
- Studovna periodik a norem.
- Studovna rukopisů a starých tisků.
- Týmová studovna a individuální studovny.
- Počítačová studovna.

Digitální knihovna

Služby MZK

- Výpůjční
- Reprografické
- Meziknihovní výpůjční služby
- Rešeršní služby
- Konzultace, písemné informace
- Výstavy
- Vzdělávací a kulturní akce, přednášky a školení, školení z oblasti vyhledávání odborné literatury.

MZK

Rešerše, konzultace, poradenství

Rešerše a konzultace | Moravská zemská knihovna v Brně - Windows Internet Explorer

http://www.mzk.cz/sluzby/reserse-konzultace

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené položky Nástroje Nápověda

Google Hledat Sdílet Více » Přihlásit

Oblíbené položky Seznam ČSN Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho...

Rešerše a konz... Laptops, Noteboo... Proběhl upgrade ...

Stránka Zabezpečení Nástroje

English Deutsch

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA

Vyhledávání

Zvolte hledaný výraz katalog VuFind HLEDAT

Moje knihovna

REGISTROVAT PŘIHLÁSIT

O knihovně Katalogy a databáze **Služby** Studovny Pro knihovny Pro školy Knihovní fondy

Domů Služby Rešerše a konzultace

Rešerše a konzultace

Pro studenty

Pro vyhledávání v informačních zdrojích jsme pro vás připravili řadu **bezplatných kurzů**, kde se naučíte pracovat s českými i zahraničními databázemi přístupnými v naší knihovně nebo vzdáleným přístupem. Na tyto akce je třeba se předem rezervovat (vždy ve formuláři na stránce konkrétní akce).

Přihlašte se do kurzů:

Rozpis kurzů:

- 31. 10. 2013 - [Rešerše v licencovaných databázích](#)
- 6. 11. 2013 - [Rešerše v zahraničních patentových databázích](#)
- 14. 11. 2013 - [Kde hledat odborné články?](#)
- 21. 11. 2013 - [Kde a jak hledat odbornou literaturu?](#)
- 28. 11. 2013 - [Vyhledávání odborné literatury pro vědu a vzdělávání](#)

Služby

- Půjčování
- Knihy
- Noviny a časopisy
- Hudebniny
- Meziknihovní služby
- Čtečky elektronických knih
- Normy a patenty
- Registrace
- Tisk a kopírování
- Internet
- Akce
- Průvodce
- **Rešerše a konzultace**
- Elektronická katalogizace
- Ceník
- Knihovní řád

Hotovo Internet 100%

Start 4 Microso... (249) Roun... Rešerše a k... Microsoft P...

CS 14:28 pondělí

MZK – akce MZK pro veřejnost

Moravská zemská knihovna v Brně - Windows Internet Explorer

http://www.mzk.cz/

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené položky Nástroje Nápověda

Google Hledat Sdílet Více » Přihlásit

Oblíbené položky Seznam ČSN Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho...

Moravská zem... Laptops, Noteboo... Proběhl upgrade ...

Online katalog Registrovat
Poprvé v knihovně Kontakty
Jak se přihlásit? FAQ
Databáze /e-zdroje/ MVS
Výtah z knihovního řádu Digitální knihovna

Otevirací doba knihovny

Slučování volného výběru s
fondem Studovny humanitních věd

Další aktuality

Zpřístupnění
druhé virtuální
výstavy.
mapy.mzk.cz

Kalendář akcí

03/03 Výstava: Příběhy hasičských praporů
→ [Výstava](#)

03/03 Půjčovni výstava Bohumila Hrabala
→ [Výstava](#)

03/03 Tendence v současné německy psané próze: MARTIN POLLACK
→ [Rakouská knihovna](#)

03/03 Filmový pondělek: All the President's Men (Všichni prezidentovi muži, 1976)
→ [Info USA](#)

06/03 Informační zdroje z oblasti lékařství a zdravotnictví

→ [Další připravované akce](#)

→ [Archiv akcí](#)

Otevirací doba půjčovny

dnes 8:30 - 22:00
zítra 8:30 - 22:00
[podrobný rozpis](#)

Doporučujeme

→ [Ptejte se knihovny](#)
→ [Přání a stížnosti](#)
→ [Tip na nákup](#)
→ [Pronájmy a prodeje](#)
→ [Novinky ve fondu](#)
→ [Česká knihovna](#)
→ [Čitační manažery](#)

Naše projekty

Obálky knih

Old maps online

TEMAP

Partneři

BRITISH COUNCIL

AMERICAN CENTER

Internet 100%

Start 4 Microso... (248) Roun... Moravská z... Microsoft P...

CS 14:31 pondělí

MZK – akce pro veřejnost

<http://www.mzk.cz/KalendarAkci>

Moravská zemská knihovna v Brně - Windows Internet Explorer

http://www.mzk.cz/KalendarAkci

Soubor Úpravy Zobrazit Oblíbené položky Nástroje nápověda

Google Hledat Sdílet Více » Přihlásit

Oblíbené položky Seznam ČSN Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho... Moravská zemská kniho...

Moravská zem... Laptops, Noteboo... Proběhl upgrade ...

English Deutsch

MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA

Vyhledávání

Zadejte hledaný výraz katalog VuFind HLEDAT

Moje knihovna

REGISTROVAT PŘIHLÁSIT

O knihovně Katalogy a databáze Služby Studovny Pro knihovny Pro školy Knihovní fondy

Domů

Kalendář akcí

03/03 Výstava: Příběhy hasičských praporů
→ [Výstava](#)

03/03 Půjčovni výstava Bohumila Hrabala
→ [Výstava](#)

03/03 Tendence v současné německy psané próze: MARTIN POLLACK
→ [Rakouská knihovna](#)

03/03 Filmový pondělek: All the President's Men (Všichni prezidentovi muži, 1976)
→ [Info USA](#)

06/03 Informační zdroje z oblasti lékařství a zdravotnictví
→ [Školení](#)

10/03 Tendence v současné německy psané próze: CHRISTOPH RANSMAYR
→ [Rakouská knihovna](#)

12/03 Přednáška: New York! New York!
→ [Přednáška](#)

13/03 Databáze s licencovaným přístupem v MZK

Rychlá volba

- [Online katalog](#)
- [Poprvé v knihovně](#)
- [Jak se přihlásit?](#)
- [Databáze /e-zdroje/](#)
- [Výtah z knih řádu](#)
- [Registrovat](#)
- [Kontakty](#)
- [FAQ](#)
- [MVS](#)

Otevírací doba knihovny

dnes	8:30 - 22:00
zítra	8:30 - 22:00

Na stránce se vyskytla chyba.

Internet 100%

Start 4 Microso... (248) Roun... Moravská z... Microsoft P...

CS 14:33 pondělí

2. Úvod do problematiky **zpracování rešerší a** **elektronických** **informačních zdrojů (EIZ)**

2.1 Členění databází

2.1.1 Databáze dat podle obsahu

1. **Bibliografické databáze**

Obsahují bibliografické záznamy, informace o dokumentech.

2. **Plnotextové (fulltextové) databáze**

Obsahují plné texty, např. časopiseckých článků, dizertací apod.

3. **Faktografické databáze**

Obsahují konkrétní údaje, např. statistiky.

4. **Rejstříky, adresáře**

2.1 Členění databází

2.1.2 Databáze dat podle dostupnosti

- Volně přístupné databáze.
- Placené – licencované, profesionální databáze.

2.1 Členění databází

2.1.3 Databáze dat podle fyzické dostupnosti

- Lokálně přístupné
- Přístupné v celé instituci
- Vzdálený přístup

2.1 Členění databází

2.1.4 Databáze dat podle nosiče

- Na optickém médiu (CD, DVD)
- Online – Internet
- Kombinace obou přístupů

2.2 Příprava řešerše

- Ujasnit si, co chci a nechci najít.
- Vytvořit soupis hledaných výrazů.
- Najít vztahy mezi těmito výrazy (booleovské operátory, závorky).
- Vytvořit logickou strukturu.
- Výběr zdrojů – hledat v různých zdrojích.
- Přizpůsobit zadání dotazu řešeršním možnostem dané databáze.
- Systematičnost.
- Respektovat licenční podmínky k danému elektronickému zdroji, pozor na omezení počtu stahovaných záznamů.

Vymezení hledané literatury či informací

- **tematické,**
- chronologické (literatura vydaná od roku ... do roku),
- zeměpisné (např. Evropa, Německo, ČR, Brno),
- **jazykové** (např. pouze v češtině, v angličtině),
- druhové (např. knihy a články z periodik a z konferenčních sborníků, normy, patenty, video apod.),
- úplnost (veškeré dokumenty odpovídající zadání nebo pouze výběr dokumentů).

Při přípravě rešerše pozor !

- Odborná terminologie, cizojazyčné výrazy.
- Výrazy nadřazené a podřazené.
- Synonyma, homonyma.
- Pravopis, např. *president*, *prezident*
- Angličtina:
  - rozdílný pravopis v britské a americké angličtině, např. *colour* x *color*, *tire* x *tyre*,
  - spojovníky, např. *pre-hospital*, *prehospital*.
- Transkripce a transliterace zejména jmen,
např. Čechov – *Tschechow*, Jurij – *Yury*, *Iurii*, Marx – *Marks*, Gor'kij – *Gorkij*, *Gorky*, *Gorki*, Gorbačev – *Gorbačov*, *Gorbachev*.

2.2.1 Rešeršní strategie (1)

- **1. Strategie stavebních kamenů**
- Původní dotaz je přeformulován do několika jednoduchých samostatných dílčích dotazů. Proveďte se tak několik dílčích rešerší, jejich výsledky se pak sloučí.

2.2.1 Rešeršní strategie (2)

- **2. Strategie rostoucí perly**
- Nejprve se provede rešerše k nejužšímu možnému pojmu z rešeršního dotazu, aby byl nalezen alespoň jeden relevantní záznam. Z vyhledaného záznamu či vyhledaných záznamů se vyberou selekční údaje, naformuluje se nový dotaz a proběhne další hledání.

2.2.1 Rešeršní strategie (3)

- **3. Strategie osekávání**
- Nejprve proběhne vyhledávání na základě šíře formulovaného dotazu. Po prohlédnutí nalezených záznamů se dalšími kroky redukuje počet výsledků.

2.3 Vyhledávání v elektronických informačních zdrojích (EIZ)

- Prostudovat **helpy a nápovědy**, pozor na nastavení daného systému.
- Používat
  - pokročilé vyhledávací masky,
  - tezaury a další **řízené slovníky** klíčových slov a předmětových hesel, používat rejstříky,
  - booleovské operátory, závorky,
  - znaky pro rozšíření.

Praktické rady pro vyhledávání v EIZ

- Kontrolovat po sobě zadání:
  - pozor na překlepy,
  - chybné logické struktury.
- Sledovat výrazy ve vyhledaných záznamech:
zejména v klíčových slovech, názvech a abstraktech – inspirace pro další hledání.
- Pokud to daný rešeršní systém umožňuje, zadávat hledání v názvech, klíčových slovech (předmětu) a abstraktech.
- Pečlivě uvážit hledání v plných textech.
- Nepoužívat tzv. „stop slova“. Jedná se o výrazy, které rešeršní systém automaticky vylučuje z vyhledávání, bývají to zpravidla předložky a spojky.

2.4 Vyhledávací nástroje

2.4.1 Booleovské operátory

2.4.2 Zástupné znaky

2.4.1 Booleovské operátory

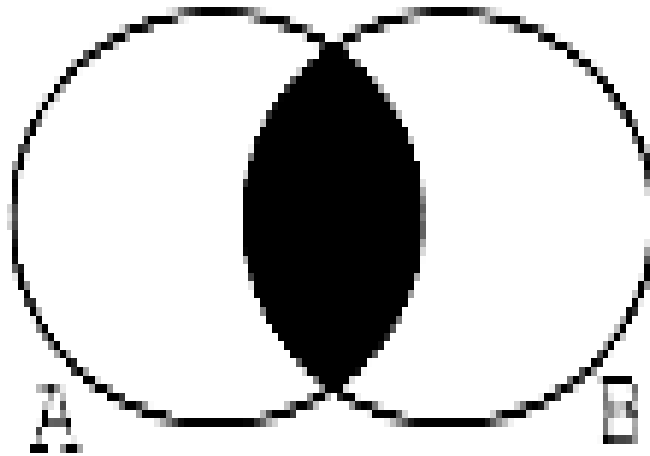
- Vyjadřují vztah mezi vyhledávanými pojmy.
- Pozor na nastavení databáze.
- U většiny databází mezera mezi hledanými výrazy znamená operátor AND.

AND /a zároveň/

- Zúžení dotazu, současný výskyt všech uvedených termínů
- Systém vyhledá jen ty dokumenty, v nichž se vyskytují obě slova současně.
- Př.: **automatizace AND knihovny**
- Jsou vyhledány všechny dokumenty, v nichž se objevují slova "automatizace" a "knihovny" současně.

AND

OR /nebo/

Rozšíření dotazu.

- Systém vyhledá všechny dokumenty, ve kterých se vyskytuje alespoň jedno ze dvou uvedených slov. Často používáno např. u synonym.
- Příklad: **časopisy OR magazíny**
- Jsou vyhledány dokumenty obsahující slovo "časopisy", tak i dokumenty se slovem "magazíny".
- Další příklady: colour or color, diabetes or cukrovka, center or centre, tire or tyre.

OR

NOT /ne, bez/

- Odstranění nežádoucích dokumentů.
- Systém vyhledá všechny dokumenty, ve kterých se vyskytuje první slovo, ale nikoliv slovo druhé.
- Pozor! 3 možnosti zadání operátoru:

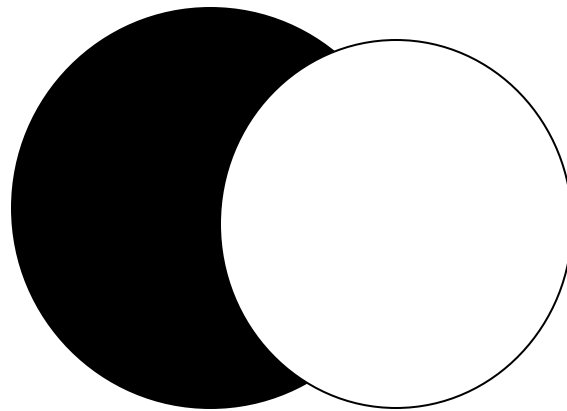
banka NOT Komerční

banka AND NOT Komerční

banka ANDNOT Komerční

Ve všech případech jsou vyhledány dokumenty, v nichž je obsaženo slovo "banka", ale nejsou vyhledány dokumenty o Komerční bance.

NOT

Distanční (proximitní) operátory

Specifikují vzdálenost a posloupnost mezi vyhledávacími výrazy.

Hledaná slova se vyskytují v těsném sousedství nebo vedle sebe.

- NEAR.
- “ “ (fráze).
- WITHIN, W (záleží na pořadí slov).
- ADJACENT, ADJ (výrazy vedle sebe bez ohledu na pořadí).
- FOLLOWED BY (přesné pořadí).

Příklady použití proximitních operátorů

- taxi W/5 drivers,
- taxi W5 drivers,
- taxi W(5) drivers,
- taxi WITHIN5 drivers,
- VAT N5 reform,
- VAT NEAR5 reform,
- česká %3 republika,
- česká !3 republika

2.4.2 Zástupné znaky (rozšíření, truncation)

Používáme pro nalezení různých tvarů daného slova a odlišných forem pravopisu.

Náhrada za 0 – 1 znak,

právě 1 znak,

neomezený počet znaků.

Pravostranné a levostranné rozšíření, náhrad znaků uprostřed slova.

Individuální nastavení každého systému.

*, ?, %, _, \$, #

Příklady: most*, pre_ident*

Literatura

FABIÁN, Ondřej. *Elektronické informační zdroje* [online]. Zlín, 2012 [cit. 2013-04-12].

Dostupné z: http://issuu.com/nakliv/docs/eiz_skripta#download

KUŽELÍKOVÁ, Lucie, Jaroslav NEKUDA a Jiří POLÁČEK. *Sociálně-ekonomické informace a práce s nimi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 88 s. ISBN 978-80-210-4577-4.

PAPÍK, Richard. *Elektronické informační zdroje - služby databázových center: přednáška na podporu využívání databázových zdrojů a zvýšení informační přípravy uživatelů těchto systémů* [online]. [Praha]: ČVUT, 1999 [cit. 2010-01-02]. Dostupné z: <http://dialog.cvut.cz/docs/>.

PAPÍK, Richard. *Internet - ekonomické, marketingové a finanční aplikace: strategie vyhledávání a prezentace*. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 1998, 220 s. ISBN 8086119033.

PAPÍK, Richard. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. Brno: Tribun EU, 2011, 169 s. ISBN 987-80-7399-338-2.

TKAČÍKOVÁ, Daniela. *Informační zdroje Internetu a jak je efektivně využívat*. Praha: Výpočetní centrum ČVUT, 1997, 76 s.

VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 433 s. ISBN 978-80-7357-520-5.